

АДМІНІСТРАТИВНИЙ РЕСУРС НА ВИБОРАХ ТА МЕТОДИ ПРОТИДІЇ

У ході виборчої кампанії 2004 р.
Школою політичної аналітики при
Національному Університеті «Кієво-
Могилянська академія» підготовлено
п'ять просвітницьких брошур:

- Прийди і проголосуй!
- Вибери одного. Читаємо програми кандидатів в Президенти України
- Виборчі права громадян. Посібник для виборця
- Адміністративний ресурс на виборах та методи протидії
- Маніпуляції громадською думкою за допомогою ЗМІ

Школа політичної аналітики при НАУКМА

АДМІНІСТРАТИВНИЙ РЕСУРС НА ВИБОРАХ ТА МЕТОДИ ПРОТИДІЇ

Київ 2004

Адміністративний ресурс на виборах та методи протидії. – К., 2004. – 24 с.

Упорядники: Олексій Кошель, Андрій Яцимирський, Комітет виборців України

З електронною версією видання можна ознайомитися на інтернетівських сторінках Школи політичної аналітики при Національному Університеті «Києво-Могилянська академія» за адресою www.spa.ukma.kiev.ua

Для безкоштовного розповсюдження.

ISBN 966-8408-84-5

© Школа політичної аналітики при НаУКМА, 2004

ЗМІСТ

Адміністративний ресурс і виборчий процес	5
Адмінресурс. Про це слід знати	7
<i>Службові і владні особи</i>	<i>7</i>
<i>Вияв адмінресурсу шляхом зловживання владною або службовим становищем</i>	<i>7</i>
<i>Адмінресурс і судова гілка влади</i>	<i>10</i>
<i>Прояви адмінресурсу під час виборчого процесу ...</i>	<i>11</i>
<i>Виборчі документи</i>	<i>14</i>
<i>Прояви адмінресурсу під час підрахунку голосів та встановлення результатів виборів</i>	<i>16</i>
Методи протидії	18
<i>Кодекс України про адміністративні правопорушення</i>	<i>18</i>
<i>Кримінальний кодекс України</i>	<i>19</i>
<i>Застосування норм Кримінального кодексу України</i>	<i>19</i>
<i>Притягнення винних у застосуванні адмінресурсу до відповідальності</i>	<i>20</i>
Додатки.....	22

Адміністративний ресурс на пострадянському просторі має глибокі традиції радянської командно-адміністративної системи. Часткове збереження цих механізмів впливу на суспільство робить ефективними системи рознарядок, розпоряджень, «темників», які використовуються з метою маніпуляції громадською думкою, підтримки владою лояльних до неї кандидатів і прямих фальсифікацій результатів голосування.

Як одна з головних виборчих технологій адмінресурс був успішно використаний під час президентської виборчої кампанії 1999 року, парламентських виборів 2002 року, місцевих виборів 2003—2004 років, а фактор втручання органів влади у виборчий процес став одним із ключових у політичному житті України.

Перший етап виборчої кампанії по виборах президента України 2004 року, за оцінками спостерігачів, був затьмарений масовими фактами незаконного втручання органів влади у перебіг виборів, що призвело до порушення принципу рівності суб'єктів виборчого процесу.

Наслідками збереження таких тенденцій можуть стати недемократичний перебіг виборчої кампанії, спотворення результатів голосування, недовіра виборців до учасників виборчого процесу та вибраної влади.

Метою видання, підготовленого Школою політичної аналітики при Національному Університеті «Києво-Могилянська академія», є ознайомлення виборців з механізмами прояву адміністративного ресурсу і методами протидії цьому негативному явищу.

У виданні ви знайдете також зразки документів, за допомогою яких можна оскаржити неправомірні дії, що порушують ваші виборчі права, роз'яснення основних норм законодавства, на підставі яких винні у використанні адміністративного ресурсу можуть бути притягнуті до відповідальності.

АДМІНІСТРАТИВНИЙ РЕСУРС І ВИБОРЧИЙ ПРОЦЕС

Розглядаючи місце й роль такого специфічного і надзвичайно впливового, насамперед у країнах пострадянського простору, явища як «адміністративний ресурс», слід зауважити, що на сьогодні немає чітких критеріїв визначення цього поняття.

Як правило, під терміном «адміністративний ресурс» у виборчому процесі визначають використання органами державної влади, місцевого самоврядування чи кандидатами, що є державними службовцями, своїх повноважень для досягнення політичних або корпоративних цілей шляхом порушення норм чинного законодавства.

Однак поняття «адміністративний ресурс» слід розглядати й більш широко, а саме як:

- можливість забезпечення доступу кандидатів до фінансів та матеріальних ресурсів;
- можливість забезпечення їх доступу до інформаційних ресурсів;
- можливість організаційного використання владних структур;
- можливість організаційного використання регіональної еліти (зокрема й керівників місцевої влади та адміністрації підприємств).

Суб'єктами адміністративного тиску у виборчому процесі в Україні можуть виступати такі органи:

- Адміністрація Президента України;
- Кабінет Міністрів України;
- центральні органи виконавчої влади;
- місцеві органи виконавчої влади;
- органи місцевого самоврядування (насамперед сільські, селищні, міські голови, виконавчі комітети рад).

На сьогодні центральне місце в реалізації адміністративного впливу на вертикаль виконавчої влади та виборчий процес займає Адміністрація Президента України. Причиною цього є наявність у неї надзвичайно великого кола повноважень, що обумовлено специфікою системи влади, яка існує в Україні.

Незважаючи на відкриті прояви застосування адмінресурсу й засудження цього явища з боку громадськості, під час виборчих кампаній останніх років не було зафіксовано жодного факту покарання за використання адмінресурсу. Причинами цього була відсутність прецедентів притягнення до кримінальної відповідальності за порушення виборчого законодавства, пасивність правоохоронних органів, судової влади та Центральної виборчої комісії.

Прецедент притягнення до кримінальної відповідальності за порушення виборчого законодавства з'явився лише влітку 2003 р., коли в АР Крим Євпаторійський місцевий суд визнав голову однієї з дільничних виборчих комісій винною у зловживанні владою під час виборів до кримського парламенту у 2002 році і засудив її до 5 років позбавлення волі. Після цього випадку в Україні було порушено кілька кримінальних справ за фактами скоєння посадових злочинів, що порушують виборчі права громадян.

У 2004 році одним із найбільш яскравих прикладів застосування адміністративного ресурсу стали сумнозвісні вибори міського голови м. Мукачєвого. Ця виборча кампанія також стала прикладом втручання органів влади у виборчий процес, тиску на виборців, використання судової гілки влади у виборчій боротьбі.

Перші місяці цьогорічної виборчої кампанії показали, що втручання посадових осіб у виборчий процес та використання ними службового становища під час збору підписів або для перешкоджання веденню агітаційної кампанії певних кандидатів стали, на жаль, вже звичним явищем. Основними прикладами використання адмінресурсу в ході виборчої кампанії є використання ресурсів державних та бюджетних установ і організацій (комунальне майно, службовий автотранспорт, робочий час тощо) для ведення кампанії окремих кандидатів.

Для кращого розуміння природи і впливу цього негативного явища, у цьому виданні ми зробимо спробу «розкласти» адміністративний ресурс на складові. Також розглянемо передбачені законодавством види відповідальності за порушення виборчого законодавства, виборчих прав і свобод громадян внаслідок застосування адміністративних ресурсів.

АДМІНРЕСУРС. ПРО ЦЕ СЛІД ЗНАТИ

Службові і владні особи

Хто такі службові особи?

Службовими є особи, які займають відповідні посади або виконують відповідні функції (постійно, тимчасово або за спеціальними повноваженнями) в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на державних підприємствах, в установах та організаціях, на підприємствах приватної чи колективної форми власності тощо.

Хто такі представники влади, хто до них належить?

Представники влади — це, зокрема, працівники державних органів та їх апарату, які наділені правом:

- у межах своєї компетенції висувати вимоги;
- приймати рішення, обов'язкові для виконання фізичними та юридичними особами незалежно від їхньої відомчої приналежності або підлеглисті.

До представників влади, зокрема, належать:

- депутати всіх рівнів;
- представники органів виконавчої влади;
- судді;
- прокурори;
- слідчі;
- оперативний склад СБУ;
- працівники міліції та податкової міліції;
- інспектори державних інспекцій;
- військові коменданти та інші особи.

Вияв адмінресурсу шляхом зловживання владою або службовим становищем

Що слід розуміти під поняттям «використання службовою особою влади або службового становища»?

Під цим поняттям ми розуміємо використання тих повноважень, якими службова особа наділена у зв'язку з тим, що вона займає певну посаду чи здійснює певну службову діяльність.

Йдеться про соціально-правовий статус службової особи, а саме:

- 1) сукупність прав і обов'язків, які утворюють службову компетенцію;
 - 2) соціальне значення, яке охоплює:
 - службовий авторитет службовою особою;
 - престиж органу, організації чи установи, в якій вона виконує свою діяльність;
 - наявність зв'язків і можливостей, що виникають завдяки займаній посаді;
 - можливість впливу на діяльність інших осіб тощо.
- У ході виборчої кампанії з виборів Президента України моніторингові організації фіксують численні порушення законодавства, пов'язані із використанням службовими особами влади або службового становища.*
- До прикладу: у Чугуївському міському відділі освіти Харківської обл. педагогічним працівникам видали агітаційні листівки кандидата в президенти В. Януковича й наказали розповсюдити їх у школах і дитячих садках міста*.*

Що слід розуміти під зловживанням владою?

Під зловживанням владою слід розуміти умисне використання службовою особою, яка має владні повноваження, всупереч інтересам служби своїх прав щодо:

- висування вимог;
- прийняття рішень, обов'язкових для виконання іншими фізичними чи юридичними особами.

Хто може зловживати владою?

Зловживати владою може як представник влади, так і службова особа, що виконує організаційно-розпорядчі обов'язки, оскільки остання також має владні повноваження, що поширюються на підпорядкованих їй осіб.

Відповідальність представників влади і службових осіб за порушення виборчого законодавства висвітлено у розділі «Методи протидії» (див. с. 18).

Що таке зловживання службовим становищем?

Зловживання службовим становищем — це будь-яке умисне використання службовою особою всупереч інтересам служби своїх прав і можливостей, пов'язаних із посадою.

Загалом зловживання службовим становищем — більш широке поняття, воно охоплює зловживання владою, оскільки використовувати всупереч службі службова особа може і владні права, й можливості, якщо вона ними наділена.

* Тут і далі приклади порушень виборчого законодавства наведені за моніторинговим звітом Комітету виборців України, який розміщений за адресою www.cvu.kiev.ua

Як приклад зловживання службовим становищем можемо розглядати дії, що мали місце в м. Народичі Житомирської обл. На початку серпня 2004 року в м. Народичах відбулася районна нарада працівників галузі культури, в якій взяли участь завідувачі клубів і бібліотек. Після закінчення наради кожного учасника викликали до керуючого апаратом райдержадміністрації, який зобов'язував їх працювати на користь одного з кандидатів на пост Президента й брав за це відповідну розписку.

Що передбачає зловживання владою або службовим становищем?

Зловживання владою або службовим становищем передбачає, що:

— існує наявність взаємозв'язку між службовим становищем особи і її поведінкою, яка виражається в незаконних діях або бездіяльності;

— при зловживанні службова особа у будь-якій формі **прагне скористатися** своїм службовим становищем.

Тобто службова особа може використати свій посадовий вплив для видачі відповідних розпоряджень, вказівок підпорядкованим організаціям, їх службовим особам і вжиття заходів для їх виконання.

У чому проявляється перевищення влади?

Перевищення влади проявляється в діях службової особи, яка, маючи владні повноваження стосовно підлеглих або більш широкого кола осіб, під час виконання своїх владних чи організаційно-розпорядчих функцій виходить за межі цих повноважень.

Що таке перевищення службових повноважень?

Перевищення службових повноважень це:

— дії службової особи, яка не має владних функцій (не наділена владними повноваженнями) і виходить під час виконання своїх адміністративно-господарських функцій за межі своїх повноважень;

— дії службової особи, яка має владні повноваження, але в конкретному випадку перевищує не їх, а інші свої повноваження;

— дії службової особи, яка перевищує свої владні повноваження стосовно осіб, що не входять до числа її підлеглих.

Із видами відповідальності за перевищення повноважень ви можете ознайомитись у розділі «Методи протидії».

Як приклад перевищення службових повноважень у ході виборчої кампанії з виборів Президента України у 2004 р. можемо розглядати такі дії. У серпні 2004 р. творчому колективу ансамблю «Росава» директор Черкаської обласної філармонії погрожував розформуванням ансамблю за участь у заходах на підтримку одного із кандидатів на пост Президента.

Що таке службове підроблення?

Службове підроблення це:

- внесення службовою особою до офіційних документів завідомо неправдивих рішень;
- інші види підроблення документів;
- складання і видача завідомо неправдивих документів.

Із поняттям «виборчі документи» ви можете ознайомитися у відповідному розділі.

Адмінресурс і судова гілка влади

Що таке неправосудне судове рішення?

Неправосудним є судове рішення:

- в якому завідомо неправильно застосовуються норми матеріального права;
- винесене з грубим порушенням процесуального права;
- в якому висновок суду завідомо не відповідає фактичним обставинам справи.

Що таке втручання в діяльність судових органів?

Втручання в діяльність судових органів — це вплив на суддю у будь-якій формі з метою:

- перешкодити виконанню ним своїх службових обов'язків;
- добитися винесення неправосудного рішення.

Із видами відповідальності за перешкоджання вільному здійсненню громадянами їхніх виборчих прав ви можете ознайомитися в розділі «Методи протидії».

Як можна вплинути на суддю (суддів)?

До конкретних форм впливу можна віднести:

- вказівку;
- погрозу, підкуп, критику судді у ЗМІ до вирішення конкретної справи у зв'язку з її розглядом;
- організацію пікетування тощо.

До більш важких форм впливу на суддю слід віднести:

- погрозу;

- насильство;
 - умисне знищення або пошкодження майна судді,
 - посягання на життя судді або його близьких родичів.
- Також див. розділ «Методи протидії» (див. с. 18).*

Прояви адмінресурсу під час виборчого процесу

У чому полягає суспільна небезпека перешкодження здійсненню виборчого права?

Суспільна небезпека перешкодження здійсненню виборчого права полягає в тому, що це є зазіханням на конституційне право громадян України обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоуправління.

Унаслідок цього:

- Президентом України може стати особа, яка фактично не була обрана;
- може не стати Президентом України кандидат, який здобув чи (за умови дотримання норм закону при проведенні виборів) міг здобути підтримку більшості виборців.

У результаті обраний Президент України може виявитись нелегітимним.

Хто може бути визнаний потерпілим від перешкодження здійсненню виборчого права?

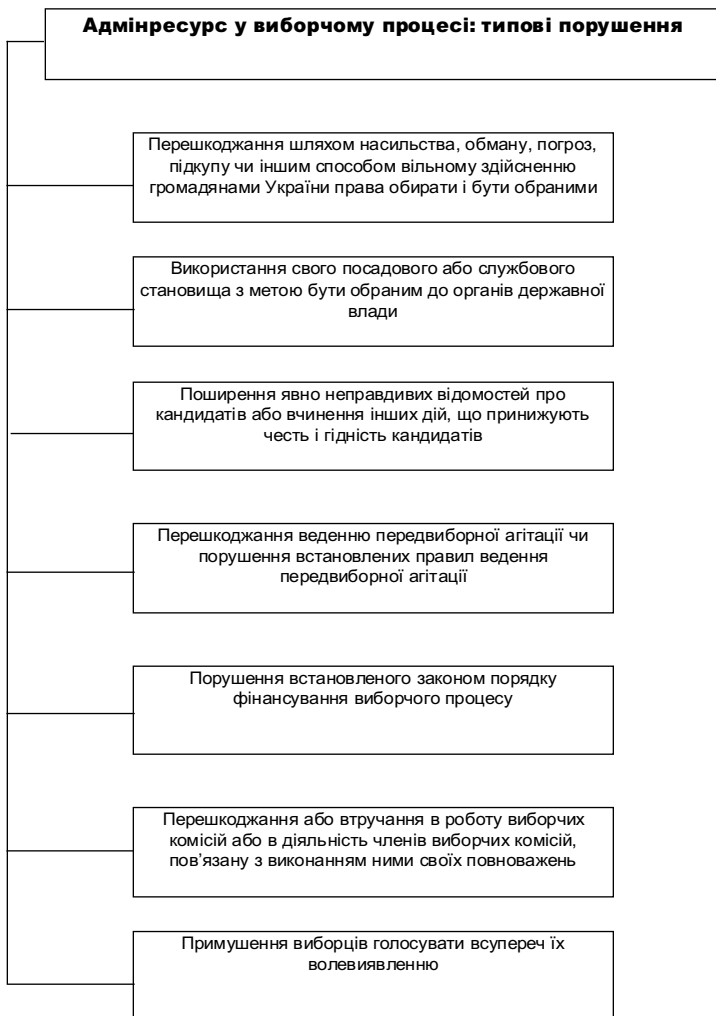
Потерпілими від перешкодження здійсненню виборчого права можуть бути визнані:

- виборці;
- кандидати на пост Президента України;
- довірені особи кандидата;
- офіційні представники кандидатів;
- офіційні спостерігачі;
- члени виборчих комісій.

У чому може виражатися перешкодження вільному здійсненню громадянином його виборчого права?

Перешкодження вільному здійсненню громадянином його виборчого права може виражатися у:

- безпідставній відмові в реєстрації кандидатом;
- не внесенні громадянина до списків виборців за відсутності для цього підстав;
- вилученні громадянина зі списків виборців за відсутності для цього підстав;
- неправомірній відмові виборцеві у прийнятті та розгляді його заяви про внесення його до списку виборців;

Методи протидії

- примушуванні виборця поставити чи відмовитись поставити підпис на підписному листі на підтримку певного кандидата;
- неповідомленні або неправдивому повідомленні про місце та час голосування;
- примушуванні кандидата зняти свою кандидатуру чи, навпаки, балотуватись;
- перешкоджанні діяльності довірених осіб кандидата, його офіційних спостерігачів, представника кандидата у ЦВК;
- створенні перешкод у роботі виборчої комісії або її окремого члена;
- неправомірному втручанні у вирішення питань, віднесених до компетенції виборчої комісії, щодо організації та проведення виборів (наприклад, зрив засідання комісії).

З особливостями відповідальності за перешкоджання вільному здійсненню громадянами їхніх виборчих прав ви можете ознайомитися у розділі «Методи протидії» (див. с. 18).

У перші місяці виборчої кампанії з виборів Президента України спостерігачі зафіксували низку порушень чинного законодавства, пов'язаних із перешкоджанням вільному здійсненню громадянином його виборчого права. Як правило, ці порушення стосувалися примушування виборців поставити підпис на підтримку кандидата. Одним із прикладів таких порушень є вимоги з боку дільничних інспекторів міліції до підприємців місцевого ринку поставити підпис на підтримку одного із кандидатів у м. Лозова Харківської обл.

Що таке перешкоджання веденню передвиборної агітації?

Перешкоджання веденню передвиборної агітації може виражатися у:

- позбавленні громадян України, політичних партій, об'єднань громадян тощо можливості вільно і всебічно обговорювати передвиборні програми кандидатів, їхні політичні, ділові та особисті якості;
- заважанні безперешкодно вести агітацію за чи проти того або іншого кандидата;
- створенні перешкод у проведенні зборів, мітингів чи зустрічей з кандидатом;
- наданні необґрунтованих переваг чи встановленні безпідставних обмежень для передвиборних виступів кандидатів, їхніх довірених осіб у відповідних ЗМІ;
- безпідставних відмовах у виготовленні матеріалів передвиборної агітації;
- незаконному вилученні або знищенні агітаційних матеріалів;

— порушенні правил транслявання ЗМІ агітаційних теле-радіоматеріалів.

Що розуміти під поняттям обману?

Під поняттям обману слід розуміти введення особи в оману стосовно реальних явищ і фактів, що мають безпосереднє значення для здійснення громадянином своїх виборчих прав або ведення передвиборної агітації.

У чому може виражатися обман?

Обман може виразитись, зокрема:

— у неповідомленні особі необхідної інформації (час та місце голосування, порядок заповнення бюлетенів, відомості про особу кандидата тощо);

— в умисному замовчуванні фактичних обставин, які необхідно повідомити.

Що таке погроза, в чому вона може полягати? Який її зміст?

Погроза полягає у психічному впливі з метою перешкодити реалізації виборчих прав. Змістом погрози охоплюються:

— загроза застосування психічного насильства;

— пошкодження чи знищення майна;

— вчинення інших дій, які є небезпечними.

Що таке підкуп?

Підкуп, як спосіб перешкоджання вільному здійсненню громадянином своїх виборчих прав або веденню передвиборної агітації, полягає у схиланні особи шляхом надання чи обіцянки надання винагороди матеріального характеру (грошей, матеріальних цінностей або послуг) до вчинення певних дій, пов'язаних із реалізацією громадянином свого виборчого права.

Відповідальність за ці порушення розглянуто у розділі «Методи протидії» (див. с. 18).

Виборчі документи

Що таке виборчі документи?

Виборчі документи — це:

— протоколи (рішення) конференцій (з'їздів, загальних зборів) партії (виборчого блоку партій) про висунення кандидата у Президенти України тощо;

— списки виборців;

— відкріплювальні посвідчення;

— виборчі бюлетені;

- протоколи засідань ЦВК про реєстрацію особи кандидатом, про підсумки голосування;
- посвідчення кандидатів, їхніх довірених осіб, офіційних представників, членів виборчих комісій та офіційних спостерігачів тощо.

У яких формах може проявлятися неправомірне застосування виборчих документів?

Неправомірне застосування виборчих документів може проявлятися у:

- видачі виборчого бюлетеня будь-якій особі з метою надання їй можливості проголосувати за іншу особу або проголосувати більш ніж один раз у ході голосування;
- видачі виборчого бюлетеня особі, не внесеної до списку виборців на виборчій дільниці;
- видачі заповненого виборчого бюлетеня;
- незаконній передачі іншій особі незаповненого виборчого бюлетеня;
- підміні виборчих документів (виготовлення виборчого документа невстановленого зразка чи у спосіб, не передбачений законом, внесення до виборчого документа завідомо неправдивих відомостей тощо);
- використанні завідомо підробленого виборчого документа чи виборчого документа, виготовленого у спосіб, не передбачений законом;
- завідомо неправильному підрахунку голосів виборців;
- завідомо неправильному встановленні результатів виборів;
- завідомо неправильному оголошенні результатів виборів.

У чому полягає незаконна передача іншій особі виборчого бюлетеня?

Незаконна передача іншій особі виборчого бюлетеня може полягати у:

- будь-якій не передбаченій виборчим законодавством передачі членом виборчої комісії виборчого бюлетеня іншим особам;
- передачі виборцем свого незаповненого бюлетеня іншій особі, як з метою голосування, так і з іншою метою.

Що таке внесення до виборчого документа неправдивих відомостей?

Внесення до виборчого документа неправдивих відомостей — це внесення до нього відомостей, що не відповідають дійсності (наприклад, внесення до протоколів виборчих дільниць даних, які не відповідають дійсності тощо).

Що розуміти під іншою підрубкою виборчого документа?

Під іншою підрубкою виборчого документа слід розуміти:

- зміну змісту дійсного документа шляхом його підчистки, виправлення окремих слів чи частин тексту, помітки іншою датою;
- виготовлення будь-яким способом підробленого виборчого документа (наприклад, виборчого бюлетеня).

Прояви адмінресурсу під час підрахунку голосів та встановлення результатів виборів

Що таке неправильний підрахунок голосів?

Неправильний підрахунок голосів означає:

- порушення встановленого порядку підрахунку голосів (недотримання послідовності, непогашення невикористаних бюлетенів тощо);
- неправильне встановлення загальної кількості виборців (на дільниці, в територіальному окрузі, в загальнодержавному окрузі);
- безпідставне визнання дійсного виборчого бюлетеня недійсним;
- безпідставне визнання недійсного виборчого бюлетеня дійсним;
- збільшення кількості голосів поданих за чи проти того або іншого кандидата;
- неправильне встановлення кількості виборців, що не підтримали жодного кандидата.

Що таке неправильне встановлення результатів виборів?

Неправильне встановлення результатів виборів передбачає свідому констатацію у передбачений законом спосіб (складання протоколу, видання постанови) результатів виборів, які не відповідають дійсності:

- 1) підбиття і фіксацію підсумків голосування, які суперечать реальному волевиявленню громадян;
- 2) визнання обраним кандидата, якого фактично не обрано;
- 3) невизнання обраним кандидата, якого фактично обрано;
- 4) визнання виборів недійсними за відсутності для цього підстав;
- 5) невизнання виборів недійсними за наявності для цього підстав.

Що таке неправильне оголошення результатів виборів?

Неправильне оголошення результатів виборів полягає в оголошенні результатів виборів, які не відповідають дійсності (як у загальнодержавному виборчому окрузі, так і по окремих територіальних округах чи виборчих дільницях). Це може виражатися в:

- оголошенні всупереч закону виборів такими, що не відбулися, або недійсними;
- оголошенні всупереч фактичним результатам голосування кандидата обраним Президентом України;
- оголошенні всупереч фактичним результатам голосування кандидата не обраним Президентом України.

Що таке порушення таємниці голосування?

Порушення таємниці голосування — це дії або бездіяльність, спрямовані на отримання чи розголошення відомостей про результати голосування шляхом:

- 1) порушення встановлених законом вимог щодо забезпечення таємниці голосування;
- 2) створення умов, які дають можливість контролювати волевиявлення громадян під час голосування.

Як може здійснюватись порушення таємниці голосування?

Порушення таємниці голосування може здійснюватись шляхом:

- висунення до виборців вимоги показувати заповнені бюлетені перед опусканням їх до виборчих скриньок;
- домагання повідомити про те, за якого кандидата виборець віддав свій голос;
- незабезпечення достатньої кількості кабін чи кімнат для голосування;
- створення перешкод для таємного голосування в кабінах чи кімнатах для таємного голосування;
- обладнання виборчої дільниці таким чином, що виборець може і не проходити через кабін чи кімнати для таємного голосування;
- перебування у таких приміщеннях сторонніх осіб;
- видача виборцям позначених бюлетенів для голосування;
- встановлення спеціальних пристроїв (апаратури), які дають змогу контролювати волевиявлення виборців при заповнюванні ними виборчих бюлетенів, тощо.

МЕТОДИ ПРОТИДІЇ

Кодекс України про адміністративні правопорушення

Які правопорушення у сфері виборчого законодавства передбачені Кодексом України про адміністративні правопорушення? Яка за це передбачена відповідальність?

Кодексом України про адміністративні правопорушення передбачені такі правопорушення.

- Використання посадовою особою з особистою чи іншою неслужбовою метою державних коштів, наданих їй у службове користування приміщень, засобів транспорту чи зв'язку, техніки або іншого державного майна, якщо це завдало державі шкоди на суму, що не перевищує п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що передбачає **накладення штрафу від двох з половиною до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян** (ст. 184-1).
- Публічні заклики або агітація за бойкотування виборів Президента України, опублікування або поширення іншим способом неправдивих відомостей про кандидата в Президенти України, а також агітація за або проти кандидата в день виборів передбачають **накладення штрафу від трьох до шести неоподатковуваних мінімумів доходів громадян**.
- Видача членом дільничної виборчої комісії виборчого бюлетеня для голосування за іншу особу передбачає **накладення штрафу від трьох до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян**.
- Втручання в роботу виборчих комісій, що перешкоджає виконанню ними обов'язків, пов'язаних із реєстрацією кандидатів у Президенти України, підрахунком голосів чи визначенням результатів або підбиттям загальних підсумків виборів, передбачає **накладення штрафу від трьох до шести неоподатковуваних мінімумів доходів громадян** (ст. 186-2).

Кримінальний кодекс України

Які норми Кримінального кодексу України передбачають кримінальну відповідальність за порушення виборчого законодавства, виборчих прав і свобод громадянина?

Кримінальний кодекс України містить кілька статей, що передбачають кримінальну відповідальність безпосередньо за порушення

виборчого законодавства, виборчих прав і свобод громадянина, а саме:

— перешкоджання здійсненню виборчого права (ст. 157 КК України);

— неправомірне використання виборчих бюлетенів, підміна виборчих документів або неправильний підрахунок голосів чи неправильне оголошення результатів виборів (ст. 158 КК України);

— порушення таємниці голосування (ст. 159 КК України).

Також КК передбачена відповідальність за порушення законодавства про референдум (ст. 160 КК України), але сьогодні, напередодні виборів Президента, ми вважаємо за можливе залишити цю норму поза увагою даної брошури.

Відповідальність (покарання) за скоєння злочинних дій, передбачених КК України, які можуть бути вчинені під час виборчого процесу, може становити: від накладання штрафу в розмірі 50 неоподаткованих мінімумів доходів громадян до позбавлення волі на строк до 12 років з позбавленням прав обіймати певні посади, або займатися певною діяльністю на строк до 3 років з конфіскацією майна.

Застосування норм Кримінального кодексу України

Які норми Кримінального кодексу також можна застосовувати для притягнення до кримінальної відповідальності винних у застосуванні адміністративного тиску?

Говорячи про норми КК України, які можна застосовувати у випадках порушення виборчих прав і свобод громадян, для притягнення до кримінальної відповідальності винних у застосуванні адміністративного тиску, слід вказати на статті, які передбачають відповідальність за посадові злочини (хоча прямо не посилаються на поняття «адміністративного ресурсу»):

— зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК України);

— перевищення влади або службових повноважень (ст. 365 КК України);

— службові підроблення (ст. 366 КК України);

— службова недбалість (ст. 367 КК України).

Також під час виборчого процесу **можуть мати місце інші дії, які передбачені КК України**, а саме:

— постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови (с. 375 КК України);

— втручання в діяльність судових органів (ст. 376 КК України).

Притягнення винних у застосуванні адмінресурсу до відповідальності

Що можна зробити у випадку застосування відносно вас або інших осіб адміністративного тиску, що порушує ваші виборчі права?

У разі застосування відносно вас або інших осіб адміністративного тиску, що порушує ваші виборчі права, ви маєте право звернутися:

- зі скаргою до вищої виборчої комісії;
- із заявою або повідомленням про скоєння злочину до органів прокуратури, інших правоохоронних органів;
- зі скаргою до суду.

Що може бути приводом або підставою для порушення кримінальної справи?

Приводом або підставою для порушення кримінальної справи можуть бути, зокрема:

- 1) заява або повідомлення юридичних осіб, посадових осіб, представників влади, громадськості або окремих громадян;
- 2) повідомлення представників влади, громадськості або окремих громадян, які затримали підозрювану особу на місці скоєння злочину або з речовим доказом;
- 3) повідомлення, опубліковані в пресі, тощо.

Як можна подати заяву або повідомлення?

Заяви або повідомлення про злочин можуть бути усними або письмовими.

Усні заяви заносять до протоколу, який підписують заявник та посадова особа, що прийняла заяву (заявника попереджають про відповідальність за неправдивий донос).

Письмова заява має бути підписана особою, від імені якої вона подається. **Обов'язково візьміть із собою документ, що посвідчує вашу особу.**

Хто приймає заяви і повідомлення?

Кримінальні справи щодо порушення виборчого законодавства порушують та ведуть досудове слідство органи прокуратури.

Але необхідно знати, що прокурор, слідчий, орган дізнання або суддя зобов'язані приймати заяви і повідомлення про скоєні або підготовлювані злочини, зокрема й у справах, які не підлягають їх віданню.

Правоохоронний орган потім може сам передати вашу заяву або повідомлення до органів прокуратури.

Куди можна оскаржити постанову про відмову в порушенні кримінальної справи?

Постанова слідчого органу й органу дізнання про відмову в порушенні кримінальної справи може бути оскаржена відповідному прокуророві, а якщо таку постанову винесено прокурором — вищому прокуророві. Скарга подається протягом семи днів з дня одержання копії постанови.

Також вищезазначена постанова може бути оскаржена особою, інтересів якої вона стосується, або її представником у суді.

Що може бути предметом оскарження до відповідних виборчих комісій та суду в галузі виборчого законодавства?

Скарги можуть стосуватися:

— призначення, підготовки і проведення виборів Президента України;

— рішення, дій чи бездіяльності виборчих комісій та їх членів, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, закладів та організацій, їх посадових і службових осіб;

— актів та дій об'єднань громадян, крім тих, які відповідно до закону, статуту (положення) об'єднання громадян належать до їх внутрішньої організаційної діяльності або їх виключної компетенції;

— дій та бездіяльності засобів масової інформації, їх посадових та службових осіб;

— інших суб'єктів виборчого процесу.

Як і в якій формі подається скарга? В які строки вона має бути розглянута? Коли має бути прийняте відповідне рішення за нею?

Виборець особисто подає скаргу до виборчої комісії. Скарга у формі, визначеній законом (див. додатки), подана до виборчої комісії, розглядається на засіданні комісії, як правило, у присутності заявника.

Скарга, подана не пізніше як за день до дня виборів, розглядається у триденний строк на найближчому засіданні комісії, але не пізніше дня, що передує дню виборів, а подана напередодні дня виборів або до територіальної виборчої комісії в день виборів — невідкладно.

За підсумком розгляду заяви виборча комісія зобов'язана прийняти рішення про внесення зміни до списку виборців або мотивоване рішення про відхилення скарги. Копія мотивованого рішення про відхилення скарги видається заявнику не пізніше наступного дня після його прийняття, а напередодні дня виборів або в день виборів — невідкладно.

Додаток 1

**Територіальній виборчій комісії
територіального виборчого округу**

№ _____
(офіційна поштова адреса)

від _____
(ПІБ, місце проживання громадянина України)

СКАРГА

(суть порушеного питання)

« _____ » _____ 2004 року о « _____ » год. « _____ » хв. посадова
особа _____
(ПІБ, посада, місце вчинення дії чи бездіяльності)

(виклад обставин)

чим було порушено мої права, передбачені ст. _____ Конституції
України, ст. _____ Закону України « _____ ».

Викладені обставини підтверджують _____

(зазначення доказів, якими заявник скарги обґрунтовує свої вимоги)

На підставі вищевикладеного, керуючись ст. 55 Конституції
України, ст. _____ ЦПК України, прошу:

1. Визнати неправомірними дії посадової особи (органу) _____
2. Зобов'язати посадову особу (орган) _____
виконати наступні дії (ухвалити наступне рішення) _____
3. _____

(чітко сформульовані вимоги)

На підтвердження вищевикладеного додаю:

1. _____
2. _____
3. _____

(перелік документів і матеріалів, що додаються, інших доказів)

Зацікавленими особами у цій справі є наступні:

1. _____
2. _____
3. _____

(зазначення зацікавлених осіб, яких суб'єкт подання скарги вважає
за потрібне залучити до розгляду скарги)

« _____ » _____ 2004 року

_____ (підпис заявника скарги (представ-
ника юридичної особи-заявника))

Додаток 2

Голові
_____ районного суду в
_____ області
_____ (ПІБ)
_____ (офіційна поштова адреса)
від _____
(ПІБ, місце проживання громадянина України)

СКАРГА

_____ (суть порушеного питання)
« _____ » _____ 2004 року о « _____ » год. « _____ » хв. посадова
особа _____
(ПІБ, посада, місце вчинення дії чи бездіяльності)

_____ (виклад обставин)
чим було порушено мої права, передбачені ст. _____ Конституції
України, ст. _____ Закону України « _____ ».

Викладені обставини підтверджують _____

_____ (зазначення доказів, якими заявник скарги обґрунтовує свої вимоги)
На підставі вищевикладеного, керуючись ст. 55 Конституції Укра-
їни, ст. _____ ЦПК України, **прошу:**

1. Визнати неправомірними дії посадової особи (органу) _____
2. Зобов'язати посадову особу (орган) _____ виконати на-
ступні дії (ухвалити наступне рішення) _____
3. _____

_____ (чітко сформульовані вимоги)

На підтвердження вищевикладеного додаю:

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____

_____ (перелік документів і матеріалів, що додаються, інших доказів)

Зацікавленими особами у цій справі є наступні:

1. _____
2. _____
3. _____

_____ (зазначення зацікавлених осіб, яких суб'єкт подання скарги вважає
за потрібне залучити до розгляду скарги)

« _____ » _____ 2004 року

_____ (підпис заявника скарги (представ-
ника юридичної особи-заявника))

*Редактор Ю.Луканов
Комп'ютерна верстка Т.Мосієнко
Коректор Т.Небесна*

**Адміністративний ресурс на виборах та методи протидії —
К., 2004. — 24 с.**

Підписано до друку 20.09.2004.
Формат 60x84/16
Гарнітура Ukrainian Times
Підготовка до друку, друк — видавництво «Факт»
Наклад 2000

Віддруковано з оригінал-макета
Зам. №